

L'EXPLOTACIÓ AGRÀRIA I EL BOSC

Josep Puigpelat¹

RESUM

Des d'aquesta ponència es planteja de forma sintètica, però incisiva, la relació del bosc amb l'activitat agrària, palesant el paper clau del pagès en la defensa d'aquesta riquesa natural. La ponència posa en qüestió alguns dels *mites* sobre el bosc nascuts a la societat urbana i indica les bases concretes per al sosteniment de la població al camp.

RESUMEN

Desde esta ponencia se plantea de forma sintética pero incisiva la relación del bosque con la actividad agraria, evidenciando el papel clave del agricultor en la defensa de esta riqueza natural. La ponencia pone en cuestión algunos de los *mitos* sobre el bosque nacidos en la sociedad urbana e indica las bases concretas para el sostenimiento de la población en el campo.

SUMMARY

This report states synthetically but sharply the relationship between the forest and the agriculture revealing the key role of the farmer in the protection of nature riches. This report is questioning some *myths* born in urban society and proposes some basis for sustainment of the country population.

1. Empresari agrícola i forestal.

INTRODUCCIÓ

De ben segur que tots estariem bastant d'acord amb la idea que el despoblament del camp a Catalunya és un factor negatiu, tant pel que suposa d'empobriment del sector com pel mateix tema de la prevenció i extinció dels incendis que és el tema central d'aquests debats.

Això no obstant per tal que el camp no es despobli calen unes condicions econòmiques, de qualitat de vida, etc., que avui per avui no es donen. En aquests minuts intentaré explicar quina és la meua visió de l'explotació agrària a la Catalunya central i el paper que el bosc té sovint en el manteniment econòmic de moltes explotacions.

1.1. En primer lloc definirem el mode d'explotació agrària predominant a les nostres terres. Model d'explotació

La Catalunya central està formada per tres activitats fonamentals: agrícola, forestal, i ramadera. I darrerament, per un nou conjunt d'activitats que de moment són poc freqüents, com poden ser: l'agricultura biològica, la caça, el turisme rural i altres serveis...

Evidentment aquest no és un model general i únic, però si podem dir que és força usual i que fins i tot, no és nou, ja que hi ha una tradició històrica del model d'explotació diversificada i en certa manera d'una producció integral.

1.2. Quins són els factors que poden fer viable o interessant el manteniment de l'explotació agrària? Factors condicionants de l'explotació

Els dividim en dos tipus: interns i externs.

a) Interns

Poder tenir una mínima qualitat de vida. Aquest fet passa bàsicament per:

— Una rendibilitat econòmica suficient.

— Una organització de les tasques que permeti mantenir com a mínim dos llocs de treball estables, per tal de tenir un mínim dels avantatges socials que els altres sectors solen tenir (vacances, festes...)

A banda dels anteriors, altres factors lligats a la pròpia professionalitat del pagès, i que cal que desenvolupem, serien:

— Mentalitat empresarial («fer números»: cost-benefici).

— Capacitat de formar-se i d'informar-se.

— Capacitat de canvi. (Per tenir-la cal estar informat).

— Condicions físiques de l'explotació: superfície mínima per garantir la rendibilitat...

b) Externs

— Serveis bàsics. Escoles, sanitat, telèfon, electricitat, etc. Són dificultats que en altres tipus d'explotacions no es donen.

— Comunicacions. Es podrien considerar dins l'apartat de serveis: si més no, tenen prou entitat. Condicionen la viabilitat de l'explotació.

— Aspecte social. Valoració, tant del treball de pagès com de la mateixa figura del professional del camp. Igualment manca un respecte al mitjà de treball, el territori i, en aquest cas, el bosc en forma part important.

— Impostos. Transmissions patrimonials (valoracions com a valor de canvi de béns que tenen per a nosaltres bàsicament un valor d'ús, molt per sota d'aquest primer valor) i Peonades teòriques (sistema anacrònic de cotització).

— Especulació de la terra. És un fet que incideix en el món agrari i, per tant, en l'estructura agrària. Es tracta d'un problema a solucionar a causa dels efectes indirectes que genera. Caldria prioritzar les explotacions agràries d'ATP.

2. TRENAR MITES REFERITS AL BOSCO

Per entrar ja al paper del bosc en les explotacions agràries, penso que cal primerament trencar alguns dels mites que socialment semblen estesos.

2.1. En primer lloc la idea d'un bosc productiu

Sovint es considera que el bosc no produeix. Això poques vegades és cert, el bosc produeix.

Si anomenem bosc a tot allò no conreat (idea força estesa), veiem que pot tenir diverses utilitzacions. En aquest sentit cal buscar a cada lloc les seves possibilitats, com la producció fustera —que seria la més coneguda— o la ramadera, i en alguns casos, o en un futur, la mateixa activitat turística.

2.2. Idea social del bosc com a «propietat», del pagès com a «terratinent»

A Catalunya avui el 80% del boscos són privats. Aquest fet respon a una realitat històrica i social específica de Catalunya. Cal tenir present, però, que es tracta d'explotacions forestals mitjaneres i petites lligades al conjunt de l'activitat agrària tant econòmicament (més endavant ho tractarem) com territorialment, és a dir, forma una unitat geogràfica amb la resta de l'explotació.

A vegades, amb manca de rigorositat, s'utilitza una idea despectiva del pagès com a «terratinent». Aquesta idea no té fonament. Només cal veure que per poder viure del bosc exclusivament caldria com a mínim 500 ha per generar dos salaris mínims interprofessionals.

2.3. Idea bucòlica del bosc

La gent veiem en el bosc un espai verd, ecològic, lúdic... però per tal que això sigui així cal que algú s'hi dediqui i en tingui cura. A més dels aspectes més «bonics» del bosc, la societat hauria d'entendre que hi ha una activitat professional darrera aquest món.

2.4. Abans el bosc era de roure i alzines?

Com totes les altres activitats, l'explotació del bosc s'ha anat adaptant, històricament, a les exigències tant de productivitat interna del camp com en definitiva i, en darrera instància, de la mateixa societat.

Abans tenien més interès pels productes que se'n treien: glans, llenya i carbó. Moltes indústries funcionaven amb combustible forestal. El treball en el bosc era molt valorat per aquest motiu.

Molt del canvi d'aquest bosc de roure i alzina per el de pi, ve explicat pels mateixos canvis en l'explotació ramadera. El bosc de roure i alzina és més bo per a utilitzacions ramaderes, en canviar els sistemes ramaders (estabulació) ha fet menys interessant aquest tipus de bosc.

3. EL BOSC I L'ACTIVITAT AGRÀRIA

3.1 Des d'un punt de vist econòmic, el bosc genera unes rendes que agrupant-les correspondrien a: fusta de serra, fusta de trituració, llenys, RTI. Per extensió s'hi podria incloure la caça i el lleure sempre que generi rendes (agroturisme, turisme rural).

No obstant això, cal veure quina importància té aquesta funció en l'activitat econòmica del conjunt d'una explotació agrària:

a) Estabilitzador de les rendes agràries; Efecte coixí: sempre és un potencial, permet equilibrar anys de males collites.

b) Organització dels treballs; es complementen amb els agrícoles, ramaders i altres.

3.2. Una feina professionalitzada

És bo que aquesta feina estigui en mans dels mateixos pagesos i que formi part d'una activitat programada i periòdica.

Això comporta:

— Un coneixement del bosc útil per lluitar contra el foc,

— La racionalització de l'explotació,

— Un millor coneixement de les possibilitats del nostre bosc (en tipus de producte i qualitat), etc. A la vegada implica la tecnificació de les tasques i la interrelació amb tècnics interns a l'explotació, amb la conseqüent possibilitat de millorar tant a nivell de tècniques com a nivell d'organització.

3.3. Els beneficis directes i els indirectes del bosc

Cal distingir entre els beneficis directes o rendes (ja comentades) i els indirectes que són serveis públics o funcions públiques. Són serveis que no generen exclusivitat i que no es paguen amb un preu de mercat, però que beneficien el conjunt de la societat. Estem parlant de: reducció de la temperatura, reducció de la velocitat del vent, augment local de pluvimetria, control de l'erosió, allargament de la vida dels embassaments, reducció de l'anhidric carbònic i d'altres contaminants a l'atmosfera, regulació del règim hídric, depuració aigua, etc. com també l'ús del bosc com a lloc d'oci.

Es tracta de tenir present aquest conjunt de beneficis.

3.4. El foc, l'enemic històric del bosc

Històricament sempre hi ha hagut incendis al nostre país. L'incendi no és un fet nou a pagès. Sempre s'ha apagat el foc, forma part de la cultura de pagès. Si bé el foc sempre és negatiu no es pot dubtar que ha implicat i implica una corrent de solidaritat i cooperació entre la gent que viu del camp.

Cal una autodefensa davant del foc. Fer-se soci d'una ADF ho comporta. Justament el naixement de les ADF no és res més que el reflex organitzatiu que aquest sentiment d'autodefensa i cooperació comporta, i en cap cas una creació artificial de les institucions.

L'explotació agrària, tant pels recursos materials com pels humans, disposa d'una capacitat molt important per combatre el foc, a diferència de qualsevol altra activitat econòmica.

Per tot això: cultura, organització, coneixement del terreny... el paper del pagès en l'extinció dels incendis esdevé un pilar indispensable.

4. LA REPERCUSSIÓ DELS INCENDIS EN L'EXPLOTACIÓ AGRÀRIA

Evidentment els incendis forestals tenen repercussions greus a nivell social pel que fa a la incidència en el medi ambient, en el patrimoni ecològic, etc., però centrant-nos en les repercussions que té per les explotacions agràries podem considerar les següents:

4.1. El foc destrossa l'estructura agrària

Elimina alguns o tots dels seus elements:

— Suposa una pèrdua de valor patrimonial que pot ser important.

— Trenc a l'organització del treball, la combinació d'activitats —agrària, ramadera i forestal— que abans veiem bàsica per a la viabilitat econòmica i social de l'explotació.

— En impedir l'explotació del bosc per un període de temps molt important, de ben segur pot arribar a fer perdre la professionalització

(abans veiem com un dels factors positius de l'autoexplotació del bosc), amb conseqüències negatives per a possibles futurs incendis.

4.2. Els diversos costos de l'apagar el foc

— Despeses directes. No sempre queden cobertes.

— Despeses indirectes. Feines sense fer. Per circumstàncies de calendari coincideixen els incendis amb el període de collita agrícola, dies en els quals es concentra la realització o pèrdua de tota la renda agrària (cas del cereal)

— Cost psicològic: No tots els costos són materials i tangibles, també n'hi ha d'intangibles o psicològics, però que caldria intentar minimitzar, degut a què molt sovint no tenen una base fonamentada. Per exemple,

* Pressió gent urbana —«cal netejar».

* Pressió bombers que tenen l'«autoritat».

* Psicosi de «piròmans, paper de controlador de la gent que circula.

* La «síndrome de l'emissora de l'ADF».

Altres d'aquests costos psicològics tenen base prou real, com per exemple, el desànim del que veu cremat en poques hores els seus mitjans de vida.

Com deia en començar, a efectes de la prevenció i extinció d'incendis, el despoblament del camp és un fet negatiu. Tanmateix l'èxode rural s'està donant i no s'atura. Cal que recordem que molts conreus han estat abandonats, camins, pastures, etc., i que això influeix directament en cas de foc. Però no oblidem que hi ha altres factors.

Les estructures agràries actuals són els fonaments de la població rural, cal mantenir el que encara funciona, no permetre l'agreuament del problema.

Per tal d'actuar-hi caldria anar trobant respostes a un parell de preguntes:

Es pot pensar a resoldre el tema dels incendis forestals sense pensar a resoldre les mancances i dificultats de la gent que viu al camp?

Quina hauria de ser la justa i eficaç distribució de papers respecte a l'atenció al bosc per part de l'Administració, dels propietaris del bosc, del conjunt de la societat?